तदादौदिनादौध्यानमाविश्ययोगनिद्रयासुप्त्वानत्विंद्रियाणांजाड्येन ॥ ३० ॥ ३१॥इममेवसृष्टिप्रलयप्रकारमस्मदादिष्वप्यतिदिशति प्रतिबुद्धइति अक्षय्यंक्षेतुमशक्यं स्वतोनिर्विकारस्वरूपमपिब्रह्माजीवः क्षपाक्षयेनिद्रानाशेसति प्रतिबुद्धःसन्विकुरुतेमाययाविकारयुक्तंकरोति चकारोहेत्वर्थः तस्मात्महद्भूतंअहंकारंसृजते तस्मादहंकारात्व्यक्तात्मकंवियदाद्यात्मकंमनश्चसृजते मनोमात्रमेवकालाकाशादिकंसुप्तिप्रबोधावेवचसृष्टिप्रलयावित्यर्थः तथाचश्रुतिः सयदास्वपितितदैनंवाक्सर्वैर्नामभिःसहाप्येतिचक्षुःसर्वैरूपैःसहाप्येतीत्यादिनासुषुप्तौप्रत्यगात्मनि नामरूपप्रपंचप्रलयमुक्त्वाथयदाप्रबुध्यतेएतस्मादात्मनःसर्वेप्राणायथायतनंविप्रतिष्ठंतेप्राणेभ्योदेवादेवेभ्योलोकाइतिप्रबोधेचततएवप्राणदेवलोकशब्दितानामाध्यात्मिकाधिदैविकाधिलौकिकप्रपंचानामुत्पत्तिंदर्शयति ॥ ३२ ॥ इतिशांति॰मोक्ष॰ नै॰भा॰द्वात्रिंशदधिकद्विशततमोऽध्यायः ॥ २३२ ॥ ॥ ७ ॥ ननुप्राक्सिद्धमज्ञातसत्ताकंजगत्समनस्केंद्रियसन्निकर्षात्गृह्यतेह्यस्तनएवायंघटइतिप्रत्यभिज्ञायतेचतत्कथंमनोमात्रमित्याशंक्याह ब्रह्मेति मनोमहान्मतिर्ब्रह्मापूर्बुद्धिःख्यातिरीश्वरः प्रज्ञासंविच्चितिश्चैवस्मृतिश्चपरिपठ्यते पर्यायवाचकाःशब्दामनसःपरिकीर्तिताइतिस्मृतेर्ब्रह्ममहत्तत्त्वंसूक्ष्मबुद्धिः तच्चतेजोमयंसूक्ष्मवासनामयं

रात्रिमेतावतींचैवतदादौविश्वमीश्वरः ॥ प्रलयेध्यानमाविश्यसुप्त्वासोंऽतेविबुद्ध्यते ॥ ३० ॥ सहस्रयुगपर्यंतमहर्यद्ब्रह्मणोविदुः ॥ रात्रिंयुगसहस्रांतांतेहोरात्रविदोजनाः ॥ ३१ ॥ प्रतिबुद्धोविकुरुतेब्रह्माक्षय्यंक्षपाक्षये ॥ सृजतेचमहद्भूतंतस्माद्व्यक्तात्मकंमनः ॥ ३२ ॥ इतिश्रीमहाभारतेशांतिपर्वणिमोक्षधर्मपर्वणिशुकानुप्रश्नेद्वात्रिंशदधिकद्विशततमोऽध्यायः॥ २३२॥ ॥ ७ ॥ ॥ ७॥ व्यासउवाच ब्रह्मतेजोमयंशुक्रंयस्यसर्वमिदंजगत् ॥ एकस्यभूतंभूतस्यद्वयंस्थावरजंगमं ॥ १॥ अहर्मुखेविबुद्धःसन्सृजतेऽविद्ययाजगत् ॥ अग्रएवमहद्भूतमाशुव्यक्तात्मकंमनः॥ २॥ अभिभूयेहचार्चिष्मद्व्यसृजत्सप्तमानसान् ॥ दूरगंबहुधागामिप्रार्थनासंशयात्मकं ॥ ३ ॥

सएतास्तेजोमात्राःसमभ्याददानइत्यादौवासनासुतेजःशब्दप्रयोगात् तदेवशुक्रंबीजंविद्धीतिशेषः यस्यबीजस्यएकस्यद्रव्यांतरवर्जितस्यभूतस्यजनिमतः पंचम्यर्थेषष्ठी यस्मादिदंजगत्भूतंउद्भूतंस्थावरंस्थास्नुनित्यंचेतनंजंगमंविनाशिअनित्यंअचेतनंस्वप्नेइववासनामयंजगत्मनस्येवस्थितंपूर्वपूर्वसंस्कारवशात्इदमितिज्ञायते तदिदमितिप्रत्यभिज्ञायतेचेत्यर्थः ॥ १ ॥ अहरिति अविद्ययेतिमहत्तत्त्वस्यापिकारणमुक्तं सृष्टिक्रममाहाग्रेइति अग्रेसर्गादौमहत्महत्तत्त्वंभूतंउद्भूतंतदेवआशुशीघ्रंव्यक्तात्मकंवियदादिरूपंसत्मनइत्युच्यते आशुइतिसांख्याभिमतःसृष्टिक्रमोनिरस्तः युगपत्सृष्टिरेवहिशास्त्रतत्त्वमितिदृष्टिसृष्टिवादिनांघंटाघोषः ॥ २ ॥ अभिभूयेतिसार्द्धश्लोकः मनःकर्तृ अर्चिष्मत्प्रकाशकंचिदात्मानंअभिभूयआवृत्यमानसान्सप्तव्यसृजत् अर्चिष्मानितिपाठेतुईश्वरःमानसान्पूर्वसर्गांतेऽभिभूयउत्तरसर्गादौव्यसृजदितिज्ञेयं मनःप्रथमंसिसृक्षयाबहुस्यांप्रजायेयेतिश्रुतिसिद्धयाप्रार्थनारूपयाऽनेनमनसोरूपांतरेणेतिद्वितीयत्वमुक्तं विकुरुतेविविधाकारांकुरुते आकाशादयःपंचेतिसप्तमानसाः ॥ ३ ॥

Digitized by Google